

25-Oktyabr, 2025-yil

OLIY TA‘LIM TIZIMIDA RAQOBATBORDOSHLIKNI OSHIRISH BO‘YICHA NAZARIY YONDASHUVLAR

*Toshkent axborot texnologiyalari universiteti,
Menejment va marketing kafedrası dotsenti v.b.,
Begmatova Ziyoda Zaxidjon qizi*

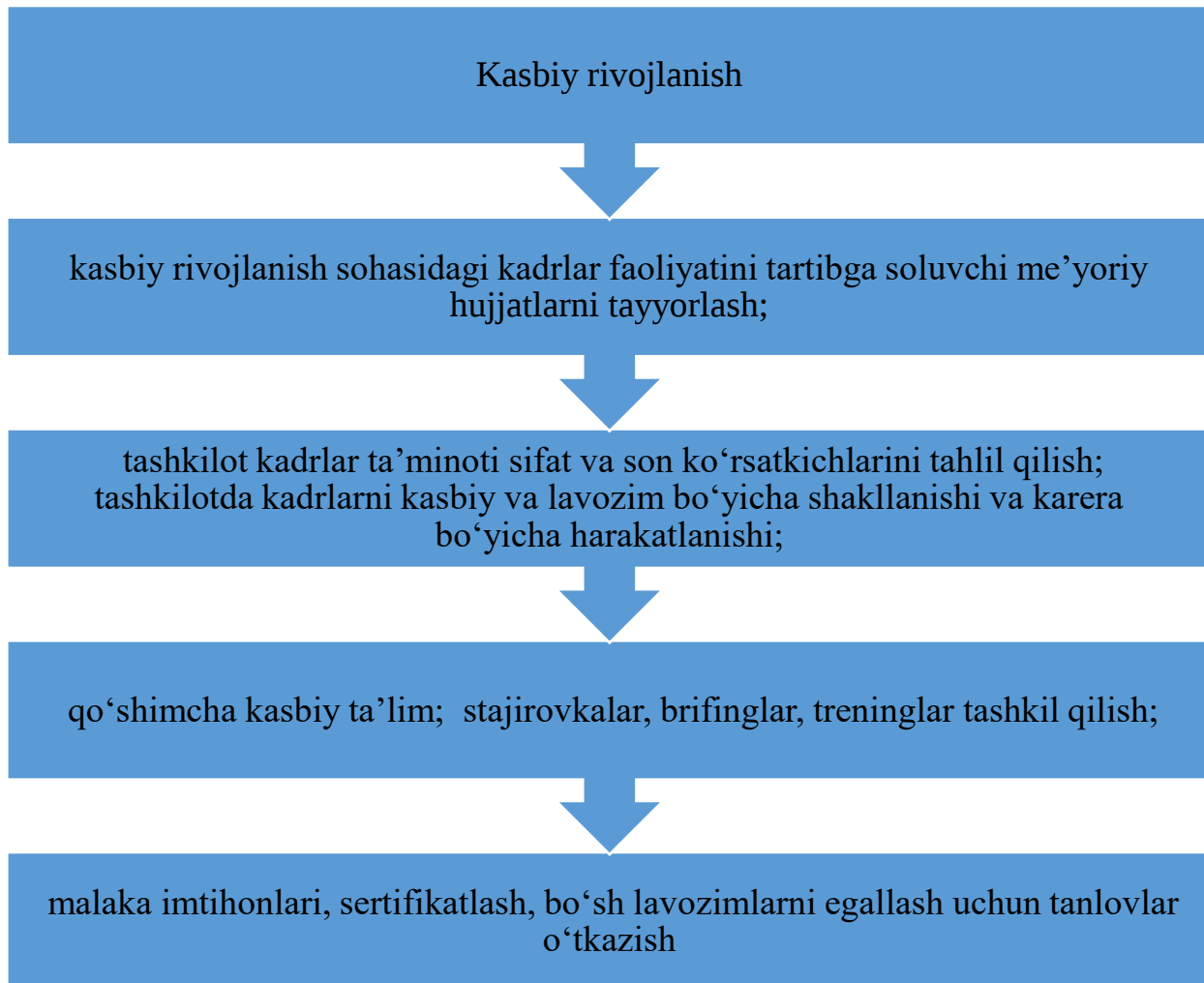
Personalni rivojlantirishga qo‘yilmalar samaradorligi (ROI) quyidagi formula bo‘yicha aniqlanadi $\times 100\%$ ROI koeffitsienti sof foydaning xarajatlar yig‘indisiga foizdagi nisbatini ko‘rsatadi. Bu maqsadlar uchun D.Kirkpatrik va D.Filips usulidan ham foydalanish mumkin. Rejalashtirishning muhim bosqichi tashqi omillarning ta‘lim samarasiga tuzatish kiritish hisoblanadi. Buning uchun qator usullar foydalaniladi:

1.Nazorat guruhi. Ta‘limda ishtirok etmaydigan, lekin ikkala guruh natijalarini taqqoslash uchun foydalaniladigan ikkinchi guruh personalni o‘qitish va rivojlantirish Inson resurslarini rivojlantirish – bu tizimli faoliyat bo‘lib, ularni doimiy rivojlantirish va o‘stirish maqsadida xodimlarning potensial qobiliyatlarini rivojlantiradi. Tashkilotga chuqur bilimga ega bo‘lgan professionallar tanlab olish personalni rivojlantirishning asosi sanaladi. Mehnat unumdorligining o‘sishi, tashkilot foydaliligini oshirish uchun personal salohiyatini oshirish ustida muntazam ishlash kerak. “Personalni rivojlantirish” tushunchasining talqinlari juda ko‘p. Masalan, A.Yu.Kibanov ushbu tushunchaga «ishbilarmonlik karyerasi, kadrlar zaxirasini boshqarish va personalni o‘qitish»[5]ni kiritadi. Y.G.Odegov personalni (inson resurslarini) rivojlantirish deganda maktablar bitiruvchilarni kasbiy o‘qitish, shuningdek, tashkilotda personal karerasini rejalashtirishni o‘z ichiga oladigan chora-tadbirlar kompleksi yordamida yangi bilimlar, ko‘nikmalar va kompetensiyalar olishni talab qiladigan xodimning shaxsiy qadriyatlari o‘zgarishini tushunadi.

Personalni rivojlantirishdan maqsad – tashkilotni uning maqsadlari va rivojlanish strategiyalariga muvofiq yaxshi tayyorlangan va motivatsili xodimlar bilan ta‘minlashdir.

Personalni rivojlantirish tizimi – bu axborot berish uchun mo‘ljallangan va muayyan ish joyiga bog‘lab qo‘yilgan elementlar maqsadli yo‘naltirilgan kompleksi bo‘lib, ular tashkilotni rivojlantirish vazifalari, xodimlar salohiyati va moyillilariga muvofiq ushbu tashkilot xodimlarining malakasini oshirishga xizmat qiladi. Gap avvalo, shaxsiy tarkib (xodimlarning kasbiy yaroqliligi va moyilliklari), tashkiliy birliklar (ish o‘rinlariga talablar va ularda ish jarayonida odatiy vaziyatlar), shuningdek, mehnat va ta‘lim bozorlari haqida boradi.

25-Oktyabr, 2025-yil

1-rasm. A.I. Turchinov yondashuviga ko'ra kasbiy kompetentlik[6]

Shunday qilib, «tashkilotning inson resurslarini rivojlantirish» tushunchasini xodimlarni o'qitish, kasbiy o'sish va martaba menejmenti jarayonini tashkil qilishni o'z ichiga olgan o'zaro bog'liq harakatlar tizimi» sifatida ta'riflash mumkin.

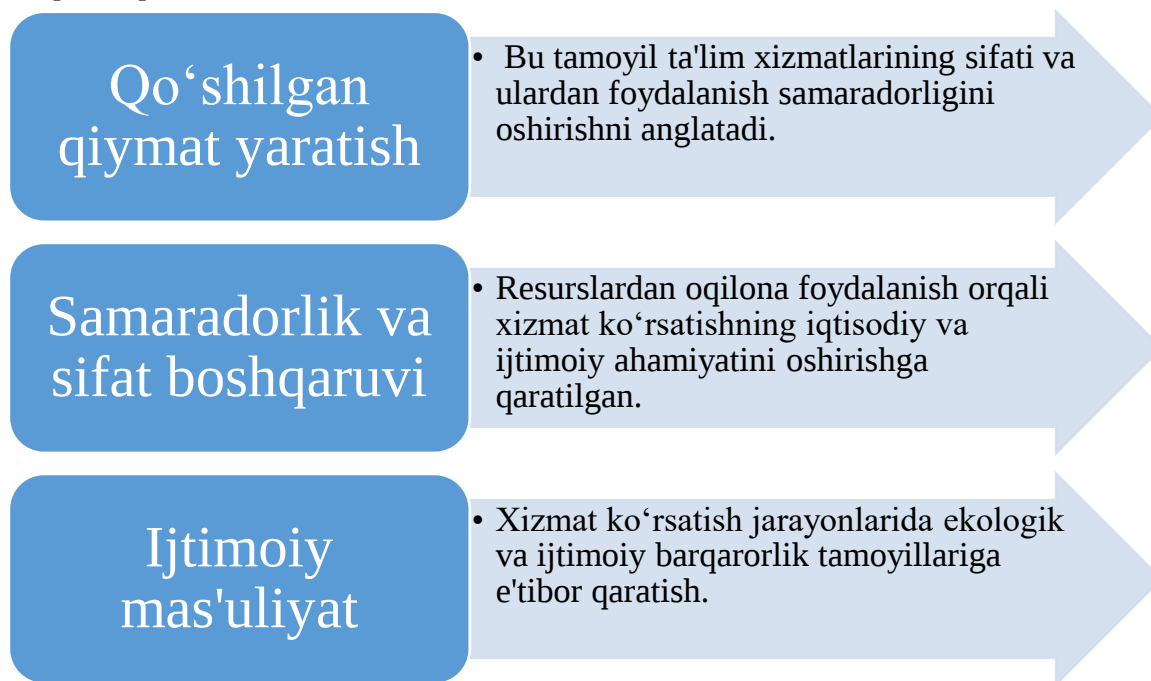
Tashkilotning inson resurslarini rivojlantirishdan maqsad - tashkilotni kasbiy muammolarni hal qilish hamda korxonaning strategik maqsadlarini amalga oshirish uchun tashkilotning samarali ishlashi va rivojlanishi uchun yaxshi malakali xodimlar bilan ta'minlashdir.

Personalni rivojlantirish vazifalari quyidagilardan iborat: tashkilotning umumiy qadriyatlarini shakllantirish; axloqiy-psixologik muhitni yaxshilash; barcha xodimlarga o'qish va xizmat bo'yicha ko'tarilish uchun bir xil imkoniyatlar taqdim etish; kadrlarga ehtiyoj va ularning qo'nimsizligini pasaytirish; mehnat unumdorligi va ish sifatini oshirish; korxonaning faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishi borasidagi vazifalar va individual vazifalarni hal qilish uchun xodimlarning mehnat salohiyatini oshirish; yosh, iste'dodli xodimlar va rahbar kadrlar tayyorlash.

Oliy ta'lim muassasalarida xizmat ko'rsatish faoliyati nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki zamonaviy talablar va manfaatdor tomonlarning ehtiyojlariga javob berishning muhim vositasi hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish iqtisodiyotiga oid nazariy yondashuvlar bu

25-Oktyabr, 2025-yil

jarayonning iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy ahamiyatini asoslaydi. Kotler va Armstrongning ta'kidlashicha, xizmat ko'rsatish sifatining ikki muhim mezoni mavjud: mijozlar ehtiyojini qondirish va jarayonlarning samaradorligi[7]. Ushbu tamoyil ta'lim muassasalarida xizmat ko'rsatish faoliyatining samaradorligini oshirishda asosiy ko'rsatkich sifatida qabul qilinadi.

2-rasm. Xizmat ko'rsatish faoliyatining nazariy asoslari omillari

Zamonaviy texnologiyalar oliy ta'lim muassasalarida xizmat ko'rsatish faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli transformatsiya talaba va professor-o'qituvchilarga xizmatlarni qulay, tez va samarali ko'rsatishga imkon beradi. Masalan, elektron ta'lim platformalari va mobil ilovalar orqali talabalar dars jadvalini kuzatishi, baholarni ko'rishi va kutubxona xizmatlaridan masofadan foydalanishi mumkin. Elektron kutubxonalar va masofaviy o'qitish platformalari haqida “M.Rosenbergning ta'kidlashicha, raqamli xizmatlar nafaqat jarayonni avtomatlashtiradi, balki ta'lim olishni qulayroq qiladi”[8].

Oliy ta'lim muassasalarida yashil iqtisodiyot tamoyillarini qo'llash nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki iqtisodiy samaradorlikni ham oshirishga xizmat qiladi. R.Costanzaning fikriga ko'ra, “yashil iqtisodiyot atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini amalga oshirishni talab qiladi”[9].

1.Energiya samaradorligi:	1.Qog'ozsiz ishlash tizimi:	1.Ekologik toza infratuzilma:
• Ta'lim muassasalarini energiya tejavchi texnologiyalar bilan jihozlash.	• Elektron hujjat aylanishi va virtual xizmatlar orqali qog'oz iste'molini kamaytirish.	• Binolarni ekologik xavfsiz qurilish materiallari bilan jihozlash.

3-rasm. Oliy ta'lim muassasalarida yashil iqtisodiyotning jihatlarini[9]

25-Oktyabr, 2025-yil

Oliy ta'lim muassasalarida xizmat ko'rsatish faoliyatini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalar va yashil iqtisodiyot tamoyillarini integratsiyalash zarur. Masalan, elektron kutubxonalar va raqamli xizmat ko'rsatish platformalarini kengaytirish orqali ta'lim sifatini yaxshilash va ekologik mas'uliyatni oshirish mumkin. Yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan energiya tejoychi infratuzilmani rivojlantirish esa nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki moliyaviy samaradorlikni ham oshiradi. Bu yondashuv zamonaviy oliy ta'lim tizimi uchun muvaffaqiyatli model sifatida xizmat qilishi mumkin.